

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASINDA BELEDİYELERİN ÖNEMİ; GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ STRATEJİK PLANI ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

Dr. Öğr. Üyesi Güven DENİZ¹

Özet

Günümüzün önemli kavramlarından birisi de toplumsal cinsiyet kavramıdır. Toplumsal cinsiyet, Toplumsal cinsiyet, toplumun tarafından kadınlara ve erkeklere biçilen roller ve yüklenen sorumlulukları ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet ilişkisi genelde eşitsizliğe dayanmaktadır. Erkeklerin daha baskın olduğu bir düzende kadınlar ikinci planda kalmaktadır. Bundan dolayı da oluşturulan politikalar ve yönetim anlayışları erkeklerin lehine şekillenmektedir. Bu durumun ortadan kaldırılması için toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı büyük önem arz etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği temel insan haklarından biridir. Uluslararası belgelerde de bu kavram yer almaktadır. Güçlü bir toplum hedefini gerçekleştirmek için güçlü kadınlara ihtiyaç vardır. Bunun sağlanması için toplumda kadınlara yapılan haksızlıkların giderilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Ulusal düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama görevi merkezi yönetime ait iken yerel düzeyde bu görev yerel yönetimlere aittir. Belediyeler yerel yönetim birimleri içerisinde halka en yakın olan direk temasta bulunabilen ve halkın beklentilerinin en yüksek olduğu birimdir. Belediyeler geliştirecekleri politikalar ile toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilmektedir. Bu çalışmada, bir kadın belediye başkanının yönettiği Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin 2020-2024 stratejik planı analiz edilmiş, stratejik planın toplumsal cinsiyet eşitliğine uyumlu olup olmadığı belirlenmiştir. Analiz sonucunda, Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin 2020-2024 stratejik planının toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına uyumlu olduğu ve planda toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına gereken önemin verilmiş olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, Stratejik plan, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi.

THE IMPORTANCE OF MUNICIPALITIES IN ACHIEVING GENDER EQUALITY; AN ANALYSIS OF THE STRATEGIC PLAN OF GAZİANTEP METROPOLITAN MUNICIPALITY

Abstract

One of today's important concepts is the concept of gender. Gender refers to the roles and responsibilities assigned to women and men by society. Gender relations are generally based on inequality. In an order where men are more dominant, women remain in the second plan. Therefore, policies and management approaches are shaped in favor of men. In order to eliminate this situation, the concept of gender equality is of great importance. Gender equality is one of the fundamental human rights. This concept is also included in international documents. Strong women are needed to realize the goal of a strong society. In order to achieve this, necessary measures should be taken to eliminate injustices against women in society. While the task of ensuring gender equality at the national level belongs to the central government, at the local level this task belongs to local governments. Municipalities are the units that are closest to the public among local government units, have direct contact with the public and have the highest expectations of the public. Municipalities will be able to ensure gender equality through the policies they will develop. In this study, the 2020-2024 strategic plan of Gaziantep Metropolitan Municipality, led by a woman mayor, was analyzed to determine whether the strategic plan is compatible with gender equality. As a result of the analysis, it is seen that the 2020-2024 strategic plan of Gaziantep Metropolitan Municipality is compatible with the concept of gender equality and the necessary importance is given to the concept of gender equality in the plan.

Keywords: Gender equality, Strategic plan, Gaziantep Metropolitan Municipality.

¹ Yozgat Bozok Üniversitesi, İ.İ.B.F., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, guven.deniz@bozok.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3706-3171.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca toplumların ürettiği birçok kavramdan biri de toplumsal cinsiyet kavramıdır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik özellikler taşıyan insan vücudunun duygusal özelliklerini anlamak ve tanımlamaktır. Cinsiyet olarak kadın ve erkeği değil toplumsal roller üstlenen kadın ve erkeği benimsemektedir. Bu anlayış kadının aleyhine birtakım eşitsizlikler ortaya çıkarmaktadır (Bingöl, 2014: 108).

Toplumsal cinsiyet kavramını ilk olarak 1972 yılında Ann Oakley kullanmıştır. “Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum” başlıklı kitabında kadınların sosyal hayatta ikinci plana itilmesinde cinsiyetin tek faktör olmadığını söyleyerek kavramı literatüre kazandırmıştır (Ecevit, 2021: 9).

Toplumsal cinsiyet genel anlamda toplum tarafından kadına ve erkeğe biçilmiş rol ve davranışlar için kullanılan bir kavramdır (Marshall, 1999). Toplumsal cinsiyet sadece kadının toplumdaki yerini belirlemez erkeğinkini de belirler. Çünkü toplumsal cinsiyet biyolojik ve iş bölümü olarak cinsiyeti vurgulamaktadır (Demirbilek, 2007: 13). Kadın ve erkek sınıflandırması bu iki cinsi birbirinden ayırmanın yanı sıra toplumdaki statüsünün de belirlenmesinde etkilidir (Sancar vd., 2006).

Toplumsal cinsiyet, kişilerin karakterlerinin oluşumunun da bir parçasıdır. Böylece kişilerin ne tarz insanlar olduğu, düşünce şekillerinin ne olduğu, hayattan beklentileri, zaafı belirlenmiş olur. Kadın ve erkeğin yaptıkları işlerin ve faaliyetlerin birbirinden farklı olması durumunda hayata bakışları ve hayat deneyimleri de farklılık gösterecektir (Üstün, 2011: 11).

Toplumsal cinsiyeti cinsiyetten ayıran en önemli özelliği, cinsiyet biyolojik, evrensel ve değişmezdir. Ancak toplumsal cinsiyet, siyasi, sosyal bir roldür. Toplumdan topluma ve kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Bu yüzden bu roller değiştirebilir veya oluşan eşitsizlik ortadan kaldırılabılır. Bunun için toplumsal cinsiyet bakış açısı gerekmektedir. Bu bakış açısı ile biyolojik olan ile sosyo-kültürel olanın farkı anlaşılacak ve sosyal yaşamdaki dönüşümler sağlanabilecektir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006).

Toplumsal hayat içerisinde kadın ve erkek eşit olmayan şartlarda yaşam sürmektedir. Yaşanan bu eşitsizlik durumu toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını ortaya çıkarmıştır (Turan ve Şen, 2014: 54). Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeğin eşit şartlarda yaşaması, sosyal haklardan aynı oranda yararlanması, kadınların iş yaşamında ve toplumsal statülerinin belirlenmesinde cinsiyetten kaynaklı bir dezavantaj yaşamamaları için gerekli eşitliğin sağlanmasıdır. Eşitliğin sağlanması noktasında tek başına yasal düzenlemeler yeterli değildir. Kadınlara toplumsal yaşamda destek olunması gerekmektedir. Bu noktada yerel yönetimlerin önemli bir rol üstlenmesi gerekmektedir (Turan ve Şen, 2014: 54-55). Yerel yönetim birimleri içerisinde halka en yakın temasta olan ve halkın beklentilerinin en yüksek olduğu yerel yönetim birimi belediyelerdir. Belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması noktasında aktif rol üstlenmesi gerekmektedir. Belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda uyguladıkları politikalar çok önemlidir. Çünkü doğru politikalar ile belediyeler toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlarken, yanlış politikalar ile de eşitsizliğin artmasına sebep olabilirler. Toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun politikalar için ayrı bir kaynak gerekmemektedir. Asıl önemli olan bakış açılarının değişmesidir. Doğru bakış açısı ile belediyeler toplumsal cinsiyet eşitliğine çok önemli katkılar sağlayabilir. (Kaşıkırık ve İzci, 2019: 12-13). Bu yüzden belediyelerin stratejik planlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine uyumlu olması gerekmektedir. Eğer stratejik planlar toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hazırlanırsa kadınların toplumda daha eşit şartlarda yaşaması sağlanabilecektir. Bu çalışmada, bir kadın belediye başkanının yönettiği Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin 2020-2024 stratejik planı analiz edilmiş, stratejik planın toplumsal cinsiyet eşitliğine uyumlu olup olmadığı ve planda

toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına gereken önemi verip vermediğinin belirlenmiştir. Bu çalışma diğer belediyelere, stratejik plan hazırlarken toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının hakkettiği değeri görmesi noktasına önem vermeleri açısından önemlidir.

1. TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal cinsiyet kavramı farklı içerikleri içinde barındıran, kapsamlı ve geniş bir kavramdır. Bu kavram ile kadın ve erkek cinsiyetlerinin toplum tarafından inşa edilen ve kalıplaştırılan bir olgu olduğunu gösterir. Bu kalıplar daha net ve gerçek olan biyolojik özellikler kadar gerçektir. Ancak bu kalıplar biyolojik özellikten farklı olarak, topluma, ekonomik duruma ve eğitime göre değişiklikler gösterebilir. Kadın ve erkek kalıplarında da farklılıklar görülmektedir. Bu yüzden toplumsal cinsiyet kavramını sadece kadın sorunu veya erkeğin kadın üzerindeki baskısı, kadını ezmesi şeklinde açıklanamamaktadır. Aksine sorun sadece kadın erkek sorunu da değildir. Toplumda aynı cinsler arasındaki ilişkilerde de iktidar mücadelesi, güçlünün zayıfı ezmesi gibi durumları görülmektedir. Olaya toplumdaki tüm cinsiyet ilişkilerini katarak geniş bir perspektiften bakılması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet konusunda yapılacak çalışmalarda sadece kadını işin içine almak ya da sadece kadın merkezli araştırmalar yapmak çalışmalarını eksik bırakacaktır (Üstün, 2011: 11).

Toplumlar bireyin cinsiyetini merkeze alarak, belirli kalplarda rol ve davranışa bürünmesini istemektedir. Bu rol, kalıp ve davranışlar kişinin yaşam şekline göre, aile yapısına göre ve inancına göre farklılaşabilir. Farklılıklar sayesinde erkek üstünlüğü zamanla kendini gösterir ve bu durumdan kaynaklı birtakım sorunlar ortaya çıkar. Sonuçta da bir eşitsizlik durumu kendini gösterir. Toplumsal cinsiyet bu noktada devreye girer. Çünkü toplumsal cinsiyet toplumun kadın ve erkeğe biçtiği rol ve modeller ile bu cinsiyetlerin bunlardan nasıl etkilendiğini ifade etmektedir. Bu yüzden toplumda kadın ve erkek, kılık kıyafetlerinde, konuşma ve davranışlarında, iş yaşamlarında ve toplumsal statülerinde giydirilen kalıp ve rollerle şekillenmektedir (Turgut, 2019; Akıncı Çötök, 2015: 779).

Toplumsal cinsiyet, toplumda yaşayan kadın ve erkek için eğitim, din, kültür, gelenek-görenek ve başka kurumların biçtiği roller, davranışlar, statü, fırsatlar ve ayrıcalıklar şeklinde tanımlanmaktadır. Tüm bu özelliklerin toplum aracılığıyla kadın ve erkeğe yüklenmesi ile toplumsal inşa gerçekleşir. Toplumsal cinsiyet, toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen hatta dayatılan cinsiyet kimliğinin ne olduğunu anlatan kavramdır (Ecevit, 2021: 9). Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklıdır. Çünkü biyolojik cinsiyet evrenseldir ve değişmez. Ancak toplumsal cinsiyet geçmişten günümüze ve toplumdan topluma değişim gösterebilir.

Toplumsal cinsiyet, tarihsel süreci net olmamakla birlikte birçok ülkede eşitsizlik üzerine inşa edilmiştir. Temel mantık erkek üstündür, kadın ikinci plandadır. Bu anlayış ayrıştırıcı ve eşitlikten uzak bir anlayıştır. Bu anlayışta, kadın olarak var olabilmek erkeğin çizdiği sınırlarla mümkündür. WHO (2011)'ya göre de kadın ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ve değer yargılarından kaynaklanan cinsiyete bakış açısı, toplumda kadının ve erkeğin yerini daha net belirlemektedir. Genel olarak toplumda erkek olmak kadın olmaya oranla daha değerlidir. Bu da iki cinsiyet arasında eşitsizlik olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi için ekonomik ve politik anlamda gerekli yasal düzenlemelerin olması gerekir.

Toplumsal cinsiyet alanında çalışma yapan araştırmacılar, sadece biyolojik farklılıklara bakmak yerine toplum tarafından oluşturulan farklılıklara odaklanmışlardır. Bu sayede cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin birbirinden farklı kavramlar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sayede toplumsal cinsiyet kadın ve erkek ilişkilerinin, toplumun biçtiği roller ile nasıl şekillendiği, kadının iktidar ilişkisinde erkekten nasıl geri bırakıldığı ortaya çıkarılmıştır (Gürhan, 2010: 60).

Toplumsal cinsiyet, insanın cinsiyet bilgisine ve bununla beraber toplumun o insana biçtiği role atfeder. Toplumsal cinsiyeti oluşturan unsurlar, devamını sağlayan etkenler iki farklı açıdan ele alınabilir. Birincisi cinsiyet önyargılarıdır. Bu önyargılar, davranış, tepki ve tutumlar arasındaki farklılaşmaya göredir. İkincisi de ideal olan erkek kadın farklılıklarıdır. Bu farklılıkların toplumsal hayattaki karşılığı da rollerdir (Vatandaş,2011: 36).

Toplumsal cinsiyette toplum tarafından kadın ve erkeğe biçilen roller yapaydır. Çünkü doğal akışta doğuştan gelen cinsiyet özellikleri devam eder. Ancak toplumsal cinsiyette toplumun yapısı ve yaşam şekline, kültürüne göre dönüşüme girmektedir. Bundan dolayı toplumdan topluma bu rollerde farklılıklar görülmektedir (Gürhan, 2010: 76).

2. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumda bir bireyin, fırsatların kullanımı, kaynaklardan yararlanma, hizmetlerden faydalanma gibi konularda cinsiyet ayrımına maruz kalmadan muamele görmesidir. Yani sadece birey olarak bir değerlendirme yapılmalı cinsiyet ayrımı yapılmamalıdır (Akın ve Demirel, 2003). Ancak toplumların genelinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanarak kadının yaşadığı ayrımcılığın giderilmesi konusunda gereken hassasiyet gösterilmemiştir. Bu durumdan kaynaklı olarak da pozitif ayrımcılık kavramı ortaya çıkmıştır. Geçmişten günümüze pozitif ayrımcılık yaşanan eşitsizliklerin giderilmesi noktasında sıkça başvurulan bir kavrama dönüşmüştür. Dışlanan geri planda bırakılan gruplar için siyasi katılım, temsil, eğitim, istihdam gibi konularda destekleyici politikalar oluşturulmuştur (Özcan, 2004).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kanun karşısında kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması ve eşit muamele görmesi, aile yaşantısında ve toplumsal hayatta kadın ve erkeğin eşit statüde olması, fırsat eşitliğinin bulunması ve hizmetlerde de aynı oranda yararlanabilmesi olarak tanımlanabilir (WHO, 1998; Demirel, 2007).

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ile ilgili yapılan bu tanımlar kavramı net olarak ifade etmede yetersiz kalabilmektedir. Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi'nin (2018) yaptığı tanım daha kapsayıcı bir tanımdır. Tanımda toplumsal cinsiyet eşitliğinde sadece kadın ve erkeğin toplumda eşit haklara ve fırsatlara sahip olması gerektiği yeterli bulunmamıştır. Çünkü eşit fırsat ve haklara sahip olma hakkı kadın ve erkek olarak dünyaya gelmeye bağlı olmamalıdır denilmiştir. Çünkü toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeğin kişisel ilgi alanlarının, önceliklerinin ve ihtiyaçlarının önemsendiği, çeşitli kadın ve erkek gruplarının oluşturduğu bir düzendir. Kadının ve erkeğin eşitliği insan hakları, sürdürülebilirlik ve insan temelli bir yaşamın göstergesi ve ilk şartı olan bir yapının oluşturulması şeklinde tanımlanmıştır.

Birleşmiş Milletler bünyesinde bulunan “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (CEDAW), ayrımcılık konusunda çok önemli bir belgedir. Çünkü ilk kez uluslararası bir arenada ayrımcılığın tanımı bu belge ile yapılmıştır. Bu belge diğer insan hakları belgelerinde geçen hakların kadınlara da verilmesi gerektiği noktasında önemli bir hedef belirlemiştir. Kadınların toplumda hukuk, ekonomi sosyal yaşam ve aile gibi alanlarda uğradığı ayrımcılığa ele alan en detaylı ve kapsamlı ilk sözleşmedir (Eroğlu, 2012: 2).

Türkiye’de CEDAW’ı 1971 yılında kabul etmiştir. Belge 1981 yılında da yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme taraf devletlere kadınlara karşı yapılan bütün ayrımcılık türlerini yasaklamıştır. Devletlere ellerindeki tüm argümanlar ile kadına karşı yapılan ayrımcılığı engellemek için politikalar geliştirmesi zorunluluğu getirmiştir. Ayrıca, kadınlara karşı yapılan ayrımcılığın yasaklanması, buna rağmen ayrımcılık devam ediyorsa bunu yapanlara gerekli hukuki yaptırımların yapılması hükümlerini içeren belge, anayasa yapım süreçlerinde devletler için önemli bir belirleyici unsur oluşturmuştur (Eroğlu, 2012: 2).

Toplumsal cinsiyet eşitliği yalnızca iki cinsin biyolojik olarak eşit olduğu anlamına gelmemekte; söz konusu olan eşitlik kadın ile erkeğin, insanlık onuru ve insan hakları açısından eşit olmasıdır (Flowers, 2010). Anayasalar yapılırken toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına gerekli hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Demokratik bir hukuk devletinde, hukukun üstünlüğü, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeğin insan onuruna yakışan yaşama hakkı gibi demokratik ilkeler mevcut anayasada yer alması gerekmektedir. Yer almadığı takdirde toplumda bir süre sonra toplumsal cinsiyet eşitliği ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda da toplum içinde fırsatlara ve hizmetlere erişim noktasında eşitsizlikler yaşanacaktır. Oluşan bu toplumsal yaşam kadının lehine olan bir durumdur. Çünkü bu eşitsizliklerin yaşandığı bir toplumda kadın ekonomik, politik ve kültürel alanlarda geri plana itilecek, onurlu ve insanca yaşamı sağlayan temel hak ve özgürlükler noktasında kısıtlanacaktır. Kadının toplumsal statüsü düşecek ve istihdamda hakkettiği yeri alamayacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, her ülkenin gelenek, görenek, inanç ve kültürel yapısına göre değişiklik göstermektedir. Ortaya çıkan bu farklılık sosyal hayatın içinde kadın ve erkeğin eşit olmasını engellemekte ve sonuçta da eşitsizlik meydana getirmektedir. Bu durum ortaya toplumsal cinsiyet eşitsizliğini çıkarmaktadır. Bu eşitsizlik, iş, eğitim ve siyaset hayatı açısından erkekleri kadınların üzerinde bir statüde konumlandırmaktadır (Bardakçı ve Oğlak, 2022: 71).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında toplumun inanç yapısı da önemli bir etkidir (Eroğlu ve İrdem, 2016: 18). Çünkü toplumların bir kısmında toplumsal cinsiyet eşitliğinin olmamasının meşru dayanağı olarak din öne sürülmektedir. Kadının arka planda olmasını dinin gereklerine dayandırarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin oluşması engellenmektedir (Berktaş, 2006: 63-64).

Anayasalar ülkelere göre değişiklik gösterir, bunun nedeni her ülke kendine özgü bir geçmişe, siyasi ve kültürel yapıya ve demokrasi kültürüne sahiptir. Hukuk devletinde toplumsal cinsiyete önem veren bir anayasa kadının, erkeğin, çocuğun eşit şartlarda ve insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamasını sağlayacak ilkelere sahip olması gerekmektedir (Bardakçı ve Oğlak, 2022: 74). Tabii yasalar önünde sağlanan toplumsal cinsiyet eşitliği, uygulamada da yani yaşamın içinde toplumsal hayatta karşılık bulması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında bu eşitliğe dayalı bir düzen oluşturulmasında eğitim önemli bir etkidir. Eğitim hem aile hem de okulda sürdürülen bir süreçtir. Çocukluktan itibaren aile ve öğretmenlerden öğrenilecek davranışlar değer yargılarını oluşturmaktadır. Bu değer yargılarının toplumsal cinsiyet eşitliği yönünde oluşabilmesinin temel şartı ailenin ve öğretmenlerin de bu tutum içinde olmalarına bağlıdır. Çünkü çocuklar aile ve öğretmenlerini örnek almaktadırlar. Bu bireyler toplumsal cinsiyet eşitliğinin inşasında önemli bir rol üstlendiklerinin farkında olmalıdırlar (Torun, 2002). Bu konuda UNESCO (2009)'da Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Desteklenmesi Eğitiminde, eğitim kadınların özgürleşmesinde, kendilerini ifade etmelerinde önemli bir role sahip olduğunu, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleşebilmesi için eğitimin her aşamasında fırsat eşitliğinin olması gerektiği ve kadın erkek ayrımı olmadan eşit statüde olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Uluslararası birçok sözleşmede de cinsiyet ayrımına karşı çıkmıştır. Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) önemli sözleşmelerden biridir. Ayrıca Uluslararası Çalışma Örgütü'nün cinsiyet eşitliği ilgili sözleşmeleri ve tavsiye kararları bulunmaktadır. Yine Avrupa Konseyi'nin de cinsiyet eşitliğine dair sözleşmeleri bulunmaktadır (Toksöz ve Memiş, 2018: 20). Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı toplumsal cinsiyet eşitliği açısından çok önemli bir konferanstır. Bu konferansta Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nu 189 ülke kabul

etmiştir. Deklarasyona göre hükümetler toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı politikalar üreteceğini taahhüt etmişlerdir (Toksöz ve Memiş, 2018: 20).

Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğine baktığımızda, eğitimden sağlığa, çalışma hayatından aile yaşamına, istihdamdan toplumsal statüye kadar birçok konuda önemli eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu eksiklikler giderilmediği sürece ortaya daha fazla eşitsizlikler çıkmaktadır. Bu eşitsizlikler sadece kadın erkek ilişkisini etkilememekte ayrıca kalkınma ve demokratikleşme noktasında da ciddi sıkıntılara yol açmaktadır. Tüm bunlara baktığımızda toplumsal cinsiyet eşitliğini ele alırken, ekonomi, siyasi, sosyal konular ile birlikte ele alındığı takdirde başarıya ulaşılabileceği görülmektedir (Üstün, 2011: 9).

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

İnsan haklarına yakışır, adil ve eşit bir toplumsal yaşam oluşturmak için, erkek egemen toplumundan toplumsal cinsiyet eşitliğinin benimsendiği bir topluma dönüşmek için yapılacak politika ve uygulamalarda belediyeler çok kritik bir rol üstlenmektedir.

Bir kadın belediye başkanının yönettiği Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin 2020-2024 Stratejik Planının toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına uyumlu olup olmadığının ve planda toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına gereken önemi verip vermediğinin belirlenmesidir. Araştırmanın yöntemi ise, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemidir.

4. BULGULAR

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı analiz edildiğinde, amaçları ve hedefleri belirlenirken 22 temel performans göstergesi oluşturulmuştur. Bu göstergelerden bir tanesinin de “TCDB (Belediyeler için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme) kapsamında kadınların korunması, kişisel ve toplumsal gelişimlerinin sağlanması ve bu konularda toplumsal bilincin arttırılmasına yönelik düzenlenen eğitim ve programların sayısı” olarak belirlendiği görülmektedir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, planın stratejik hedeflerinden birini de “Kadınlara, çocuklara ve ihtiyaç sahibi diğer toplumsal kesimlere yönelik hizmetlerin kapsamını ve niteliğini arttırmak, ailenin korunmasına ve bireylerin kişisel, sosyal ve meslekî gelişiminin desteklenmesine yönelik programlar gerçekleştirmek.” olarak belirlemiştir.

Planda üst politika belgelerinin analizi yapılmış ve Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı kapsamında, “Kadınların güçlendirilmesi ve yerel yönetimlerde karar alma mekanizmalarına katılımı ve Belediyelerin kreş ve gündüz bakımevi açılması. Kadınların ve kız çocuklarının okuma-yazma programlarının yanı sıra her kademedeki mesleki ve beceri eğitimi imkânları dâhil kaliteli eğitime erişimi için fırsat eşitliğinin sağlanması”, hedefleri belirlenmiştir.

Yine Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı kapsamında, “Başta kadın ve genç çiftçilere yönelik olmak üzere, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, teknoloji kullanımı, kaliteli ve sağlıklı ürün üretimi konularında eğitim verilecek, yayım ve sertifika programları ile tarımsal becerinin geliştirilmesine yönelik kurslar düzenlenecektir.” Hedefi belirlenerek kadının, üretimde erkeklerle eşit statüde olması konusunda desteklenmesi sağlanacaktır.

On Birinci Kalkınma Planı’nın analiz yapılarak stratejik planda ilk olarak, “Güçlü toplumun inşası kadınların güçlenmesiyle mümkün olacaktır. Bu bağlamda, kız çocuklarının ve kadınların eğitim ve öğrenime erişimi ile sosyal ve ekonomik hayata katılımının arttırılması, kaynaklara erişimin kolaylaştırılması, kadının toplum içindeki statüsünün geliştirilmesi için farkındalığın arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.” Hedefi belirlenerek kadınlar açısından eğitimde fırsat eşitliğinin, sosyal yaşamda eşit statünün sağlanmasına destek olmak

hedeflenmiştir. İkinci olarak, “İşgücü piyasasına girme ve kalmada özellikle gençlerin, kadınların ve engellilerin yaşadıkları sorunlara çözümlerin geliştirildiği Plan döneminde; işgücü piyasasında yaşanan dijital dönüşüm ve teknolojik gelişmelerin neden olduğu önemli değişimleri dikkate alan, toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulmasına yönelik politikalar uygulanacaktır.” Hedefi belirlenerek kadının iş hayatında erkeklerle eşit fırsatlar yakalamasının önü açılacaktır.

Kadınlar için bir başka hedef olarak da “Kadınların ekonomik, sosyal, kültürel hayata ve karar alma mekanizmalarının her düzeyine aktif katılımı özellikle yerelden başlayarak teşvik edilecektir. Kadınların ekonomik ve sosyal hayatta güçlenmelerine yönelik araştırmalar yapılacak, projeler yürütülecek, eğitimler verilecektir. Kadınların siyasete aktif katılımlarının artırılmasına ilişkin teşvik edici çalışmalar yürütülecektir” hedefleri ile yerel katılım noktasında kadınların aktif rol alması düşünülmüştür.

İstihdam ve iş yaşamı ilgili de “Kadınların ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesi için kadın girişimcilere iş geliştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulacak, bu alandaki desteklerde kadınlara öncelik verilecektir. Kadınların internet sitesi, portal, aplikasyon gibi dijital ortamlardaki ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesini hedefleyen mekanizmalar oluşturulacak ve kadın girişimcilerin e- ticarete güçlenmelerini sağlamaya yönelik eğitim programları ve seminerler düzenlenecektir.” Şeklinde belirlenen hedef ile kadınların istihdamda ve iş yaşamında erkekler ile eşit fırsatlara sahip olması amaçlanmıştır.

Bir başka hedef de “Kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi amacıyla tüm kamu kurum ve kuruluş personeli dâhil olmak üzere farklı hedef gruplarına yönelik eğitim, seminer vb. farkındalık artırma çalışmalarına devam edilecektir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede şiddet mağduruna ve şiddet uygulayana yönelik hizmet sunan kurum ve kuruluşların kapasiteleri ve kurumlar arası koordinasyon arttırılacaktır.” Şeklinde dir. Böylece kadının erkek baskısından ve şiddetinden korunması sağlanacaktır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planında PESTLE analizi yapılmıştır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi açısından 22 fırsat ve 14 tehdit belirlenmiştir. 13 maddelik bir yol haritası çizilmiştir. Sosyal boyutta 54 tespit bulunmuş, 22 fırsat, 13 tehdit ve bunlara ilişkin 42 çözüm önerisi geliştirilmiştir. Sosyal boyuttaki tespitlerden birisi de “Kadınlara yönelik şiddet. Kadınların toplumsal statüsünün yükseltilmesi ve maddî destek mekanizmalarının geliştirilmesi” tespitidir. Analiz de “Aile içi şiddetin önlenmesi, toplumun temel birimi olan ailenin zayıflamasına ve dağılmasına neden olur. Kadınlara yönelik şiddetin engellenmesi kadınların, ailenin ve çocukların sağlığını ve topluma katacakları değerleri olumsuz etkiler.” Şeklinde tehdit de yer almaktadır. Yukarıda yer alan tespit ve tehditlere çözüm olarak, “Kızların küçük yaşta evlendirilmelerinin önüne geçilmesine yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık verilebilir. Gençlerin ailenin önemi, kadın ve erkek psikolojisi, evlilik ve çocuk bakımı gibi konularda daha bilinçli hale gelmeleri için eğitilmelerine yönelik çalışmalara ağırlık verilebilir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadınların toplumsal statüsünün güçlendirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilebilir” şeklinde öneriler sunulmuştur.” Bu öneriler ile kadının toplumda yaşadığı birçok sorunun tespit ve tehdit karşısında gerekli önlemlerin alınması hedeflenmiştir.

Stratejik planda faaliyet alanına göre sunduğu temel ürün ve hizmetler güçlü yönlerinden ikisi “Mağdur kadınlara hizmet vermek üzere Kadın Konukevinin kurulmuş olması.” ve “Yerel Eşitlik Eylem Planının hayata geçirilmesi ve “Kadın Dostu Kent” imajının oluşturulması.” Şeklinde yazılmıştır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin faaliyet alanına göre sunduğu temel ürün ve hizmetler içerisinde Kadın Konukevi, Kadın Girişimci Destek Merkezi de bulunmaktadır.

Türkiye'de ilk defa Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde, paydaşların katılımını arttırmak amacıyla politika kurulları oluşturulmuştur. Bu çerçevede “Ekonomik Gelişim, Ar-Ge, Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu”, “Gençlik, Spor ve Eğitim Politikaları Kurulu”, “Kültür, Turizm ve Gastronomi Politikaları Kurulu”, “**Kadın, Aile, Sağlık ve Sosyal Politikalar Kurulu**”, “Ulaşım, Çevre ve Şehircilik Politikaları Kurulu” oluşturulmuştur. Bu kurullar içerisinde Kadın, Aile, Sağlık ve Sosyal Politikalar Kurulu'nun olması toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önem arz etmektedir.

SONUÇ

Yerel halka en yakın yerel yönetim birimi belediyelerdir. Çünkü belediyeler halkın beklentisinin en fazla olduğu ve karşılıklı iletişimin en yoğun yaşandığı yerel yönetim birimidir. Bu yüzden toplumsal sorunların çözümünde belediyeler aktif rol almalıdır. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için belediyelere önemli görevler düşmektedir. Çünkü bir şehirsın sunduğu siyasi, ekonomik ve sosyal fırsatların o şehirde yaşayan tüm bireyler için eşit dağıtılması gerekmektedir. Bu eşitliği eşitsizliklerin olduğu bir toplumsal düzen içerisinde sağlamak mümkün değildir.

Toplumda en keskin eşitsizliklerin başında kadın erkek eşitsizliği gelmektedir. Bu yüzden kadınların da erkekler kadar yönetime katılma hakkının bulunması gerekmektedir. Kadınlar adına karar alanların büyük çoğunluğunun erkek olduğu bir yerel demokrasi anlayışı doğru değildir. Kadınların yerelde karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması gerekmektedir. Belediyeler yerel hizmetleri yerine getirirken toplumsal cinsiyet eşitliğini asla göz ardı etmemelidir. Hizmetlerden yaralanma noktasında mevcut durumda eşit davranmak sorunları daha da büyütür. Bu noktada kadınlara pozitif ayrımcılık yaparak aradaki eşitsizlik giderilerek toplumsal cinsiyet eşitliği noktasına gelinebilir. Bu noktada belediyelerin karar organlarına önemli görevler düşmektedir. Bu çalışmada özellikle Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin seçilmesinin nedeni belediyenin karar organının başında olan kişinin bir kadın olmasıdır.

Araştırma bulgularına göre, Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin 2020-2024 Stratejik Planında, Belediyeler için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme kapsamında kadınların korunması ve toplumsal bilinç oluşturulması ibarelerinin yer alması, stratejik planın hedefleri arasında Kadınlara yönelik hizmetleri arttırmak ve ailenin korunması konularının varlığı, On Birinci Kalkınma Planı paralelinde belediye olarak, kadınlara iş piyasasında öncelik verilmesi, sosyal yaşamda eşit statünün sağlanmasının desteklenmesi gibi hususların bulunması, kadınların karar alma mekanizmalarında aktif rol almasının önünün açılması için gerekli çalışmalar yapılacak olmasının planlanması, “Kadın dostu kent” imajının şehirde varlığının ve Yerel Eşitlik Eylem Planının hayata geçirilmiş olması, aile içi şiddetin önlenmesi, şehirde kadına şiddetin önlenmesi için çalışmalar yapılmasının planlanması ve Türkiye'de ilk defa Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Kadın, Aile, Sağlık ve Sosyal Politikalar Kurulu'nun kurulmuş olması bize şunu göstermektedir;

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 stratejik planını toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına uyumlu şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca plan toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına gereken önemi vermektedir. Bu stratejik plan gösteriyor ki bir şehrin belediye başkanının kadın olması o şehirde toplumsal cinsiyet eşitliğinin inşası için atılan ve atılacak olan adımları kolaylaştırmaktadır. Çünkü kadınlar adına yıllarca erkelerin karar aldığı, kadınların isteklerinin ve beklentilerinin göz ardı edildiği bir yerel yönetim anlayışı benimsenmiştir.

Türkiye'de kadın belediye başkanı sayısı ne kadar çok artarsa şehirlerimizde toplumsal cinsiyet eşitliğinin inşası da o kadar hızlı ve sağlıklı olacaktır. Diğer büyükşehir belediyelerinin

ve il belediyelerinin bu stratejik planı özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısı ile incelemeleri gerekmektedir. Ayrıca stratejik plan hazırlarken, bütüncül bir yaklaşım benimsemeleri, misyonların ve vizyonların stratejik plandaki hedefler ile örtüşmesine dikkat etmeleri gerekir. Üretecekleri sosyal politikaları toplumsal cinsiyet eşitliği temelli üretmeleri gerekmektedir. Cinsiyet eşitsizliğine yol açmadan, toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu yaparak amaçlar ve hedefler belirlemeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, A., & Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 73-82.
- Akıncı Çötök, N. (2015). Toplumsal Cinsiyet Rolü Dahilinde Kadına Şiddet Olgusuna Karşı Kadın Algısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), 778-790.
- Bayramoğlu, L. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs.
- Berktaş, F. (2006). Tarihin Cinsiyeti. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı I), 108-114.
- Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (2018). *Concept and Definitions*. [Çevrimiçi]: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 44(511), 12-27. [Çevrimiçi]: www.ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/makaleler/511/Sayi_511_Makale_01.pdf.
- Demirel, S. (2007). Toplumsal cinsiyet. L. Taşkın (Ed.), *Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği* (29-34). Ankara: Sistem Ofset Matbaacılık.
- Ecevit, Y. (2021). Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Faz II: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları, *CEİD Yayınları*.
- Eroğlu, F. (2012). Yakın Dönem Anayasalarında Toplumsal Cinsiyet ve Kadın-Erkek Eşitliği ile İlgili Düzenlemeler: Arjantin, Güney Afrika, Kenya, Kolombiya, Paraguay, Ruanda, Uganda. *TBMM Araştırma Merkezi*, Ankara.
- Eroğlu, F., & İrdem, Ş. (2016). Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ve Yönetim Kademelerindeki Yansımaları. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, 3(2), 11-35.
- Flowers, N. (2010). *Pusulacak: Çocuklar İçin İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*. [Çevrimiçi]: http://www.halkevleri.org.tr/sites/default/files/indir/02-07-2013-pusulacak_cocuklaricininsanhaklariegitimikilavuzu.pdf.
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal Cinsiyet ve Din. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, IV, 58-80.
- Kaşıkırık, A., & İzci, İ. (2019). Kapsayıcı Belediye Yönetişim Karnesi. *KA.DER ve Argüden Yönetişim Akademisi Vakfı*.
- KSGM. (2006). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün Rolü. *KSGM Yayınları*.

- Marshall, C. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Bilim Sanat Yayınları.
- Öztan, E. (2004). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Olumlu Ayrımcılık. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 59(1), 203-235.
- Sancar, S., Acuner, S., & Üstün, İ. (2006). *Bir de Buradan Bak*. KA-DER Yayınları, Ankara.
- Tok, Y. (2001). Cinsiyet rolleri ile ilgili farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Toksöz, G., & Memiş, E. (2018). İstihdamda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Haritalama ve İzleme Çalışması. *CEİD Yayınları*, Ankara.
- Torun, Y. (2002). Gender Bias in Student-Teacher Interactions and Its Effect on Reproduction of Gender Roles in the Classroom. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turgut, A. Ş. (2019). Türkiye'deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38(2), 315-329.
- Turan, H., & Şen, M. L. (2014). Büyükşehir Belediyelerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Algısı: Stratejik Planlar. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 53-72.
- UNESCO (2009). *Promoting Gender Equality in Education*. [Çevrimiçi]: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001864/186495E.pdf>.
- Üstün, İ. (2011). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hesaba Katabiliyor muyuz? Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Değerlendirilmesi. *Uzerler Matbaacılık*, Ankara.
- Vatandaş, C. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.
- WHO. (2011). *Gender Mainstreaming for Health Managers: A Practical Approach*. [Çevrimiçi]: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44516/1/9789241501071_eng.pdf.